

شناسایی الزامات توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی استان قم

مژگان طیب زاده

کارشناس ارشد توسعه روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران

فرهاد لشگرآر*

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۹۲/۳/۱۹

تاریخ پذیرش: ۹۲/۱۱/۳۰

چکیده

هدف کلی تحقیق شناسایی الزامات توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی استان قم می‌باشد. این پژوهش کاربردی و غیرآزمایشی (توصیفی) و از نوع پیمایشی به شمار می‌رود. ابزار عمده تحقیق پرسشنامه می‌باشد. جامعه آماری تحقیق حاضر ۷۷ نفر از زنان روستایی کارآفرین می‌باشد. یافته‌ها نشان داد وضعیت مهارت کارآفرینی اکثر زنان روستایی در حد مطلوب می‌باشد (۴۳/۴ درصد). نتایج رگرسیون گام به گام نشان داد متغیر الزامات فردی به تنهایی حدود ۲۶/۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین نمود که این بدان مفهوم است که متغیر مزبور بیشترین تأثیر را در توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی داشته است.

واژگان کلیدی: توسعه مهارت‌های کارآفرینی، زنان روستایی، استان قم.

مقدمه

شرط بقاء در دنیای پرشتاب کنونی استفاده از همه منابع موجود و توان افزایشی کلیه ظرفیت‌های در اختیار است. انتخاب این مسیر مستلزم فراهم ساختن بستری است که امکان بروز و ظهور مهارت‌ها و تدابیر خلاقانه و فعالیت‌های کارآفرینانه را فراهم سازد (صابر، ۱۳۸۵).

چالش اشتغال یا موضوع کار و بیکاری یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی روز در کشور، شهر و روستا به شمار می‌آید. دلایلی نظیر پایین بودن سطح مهارت‌ها و تخصص افراد و نیز پایین بودن ظرفیت بازار کار، امکان ایجاد اشتغال برای همه را از بین برده است. زمانی که کارآفرینی در روستاها به عنوان یک پدیده پیچیده و دست نیافتنی تلقی شود و مردم روستا از زمینه‌ها و مهارت‌های لازم جهت کارآفرینی آگاهی نداشته باشند نمی‌توان انتظار داشت که روستاییان جهت‌گیری مثبتی به سمت کارآفرینی داشته باشند و انتظار ایجاد کسب و کارهای جدید در روستاها بیهوده خواهد بود (پور قاسم و همکاران، ۱۳۹۰).

بسیاری از صاحب‌نظران توسعه روستایی بر این باورند که شناخت توانمندی‌ها و مهارت‌های زنان، به خصوص زنان روستایی و هدایت استعدادها و خلاق آنان می‌تواند در بهره‌برداری از ظرفیت‌های این قشر عظیم اجتماعی موثر واقع شود، به عبارتی شناخت الزامات گوناگون زنان روستایی کارآفرین، تدابیر و امکان مناسبی را برای برنامه‌ریزی در جهت به‌کارگیری مهارت‌های کارآفرینی شاغلین پنهان جامعه روستایی فراهم خواهد ساخت.

بررسی روند دو دهه گذشته بیانگر آن است که افراد در همه سطوح، نیاز زیادی برای برخورداری

از مهارت‌های کارآفرینانه احساس می‌کنند تا از این طریق توانایی خویش در رویارویی با تغییرات جاری زندگی و عدم قطعیت‌های آینده را بهبود بخشند. علاوه بر این، آنچه افراد را در جهت کسب مزیت یادگیری یک روش نوآورانه برای حل مسئله، توانمند می‌سازد تطبیق راحت با تغییرات، برخورداری از اعتماد به نفس بیشتر و پرورش خلاقیت از طریق کارآفرینی است که بدون تردید منافع بسیاری برای جامعه به بار می‌آورد (Mckeown et al., 2006).

توسعه کارآفرینی و توانمندسازی مکمل یکدیگر بوده و باعث قدرت بخشیدن به زنان در فعالیت‌های مختلف کارآفرینی اعم از اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی می‌شود (Navaz, 2009).

در عصر حاضر، «مهارت»، باعث تأثیر بسزایی در انجام مطلوب و بهینه کارها، ایجاد رضایتمندی و ارتقای انگیزه در افراد می‌گردد که در نهایت توسعه منابع انسانی و افزایش بهره‌وری را به همراه دارد، و یکی از زیرساخت‌های اساسی کارآفرینی است (اسمعیل تبار، ۱۳۸۹).

Jusoh et al., (2011) معتقدند کارآفرینان باید خود را مجهز به مهارت‌های گوناگون کرده و این مهارت‌ها را در طول زمان ارتقا دهند و با استفاده از آموزش، مهارت‌ها و دانش خود را بالا برده و خود را برای چالش‌ها و رقابت‌های جهانی آماده سازند. «توسعه مهارت‌های کارآفرینی» زنان روستایی یک مرحله جدید در توسعه اقتصادی هر کشور است که از طریق ایجاد شغل باعث استقلال اقتصادی زنان می‌گردد (Tarakeswara Rao et al., nd). به عقیده هیستریچ زنان بزرگ‌ترین گروه محرومان جهان هستند، برنامه ریزان و کارشناسان باید

«توسعه کارآفرینی در میان زنان روستایی پنجاب هند» پیش نیازهای فردی و محیطی را از عوامل توسعه کارآفرینی زنان روستایی مطرح کرد.

(Kibas (2005) در تحقیقی که در کنیا در خصوص «کارآفرینی زنان روستایی» انجام داد به این نتایج رسید که زنان روستایی با انگیزه خودکفایی، خوداشتغالی و کمک به خانواده کسب و کاری را شروع می‌کنند که در این میان حمایت‌های خانواده، برنامه ریزی خوب و در دسترس بودن سرمایه عامل موفقیتشان شده است.

گزارش (UNIDO(2003) در وین در خصوص «توسعه روستاها و کارآفرینی زنان» با هدف خروج از فقر، الزامات توسعه کارآفرینی را تقویت مدیریت عمومی و ایجاد محیط مساعد برای روستاها و زنان روستایی، توسعه منابع انسانی و توسعه ظرفیت‌های خود حمایتی (self-help) مطرح کرد. (2011) *Lashgarara et al.* در تحقیق خود با عنوان «عوامل موثر بر مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی شهرستان ایلام» به این نتیجه رسیدند که مهارت‌های فردی مهم‌ترین متغیر موثر بر مهارت‌های کارآفرینی می‌باشد. (Farajollah Hosseini et al. (2009) در تحقیق خود با عنوان «عوامل موثر بر کارآفرینی زنان روستایی شمال کشور» به این نتیجه رسیدند که فعالیت‌های آموزشی و ترویجی از عوامل اصلی موفقیت در فعالیت‌های کارآفرینی زنان روستایی است.

ضرورت پرداختن به مقوله کارآفرینی از آن جهت است که روستاها نیز همچون شهرها، مملو از فرصت‌های جدید و کشف نشده هستند که کشف و بهره برداری به موقع از این فرصت‌ها و ایجاد کسب و کارهای جدید و رقابت پذیری بر مبنای آن، می‌تواند مزایای اقتصادی چشمگیری برای روستاییان به همراه آورد و زمینه برای تحقق توسعه متوازن آماده شود.

تلاش‌های خود را به سمت کاهش محدودیت‌ها و محرومیت‌ها سوق دهند و زنان روستایی را به سمت برابری اقتصادی و اجتماعی هدایت نمایند این امر میسر نمی‌شود مگر با توسعه مهارت‌های کارآفرینی (Lashgarara et al., 2011). به طور کلی مهارت کارآفرینی شامل مهارت فردی، مدیریتی و فنی یک کارآفرین است (فتحی و اجارگاه، ۱۳۹۰).

برای توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی «الزامات» گوناگونی وجود دارد که بایسته‌ها و وجود حداقل شرایط مورد نیاز برای توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی است. می‌توان بعضی از این الزامات را در سه دسته الزامات فردی، مدیریتی و فنی تقسیم بندی کرد. در ارتباط با توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی تحقیقات متعددی صورت گرفته است.

(Choudhary & Rayalwar (2011) در مقاله خود با عنوان «چالش‌ها و فرصت‌های زنان روستایی کارآفرین در هند» الزامات توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی را تغییر در نگرش سنتی، خدمات حمایتی از قبیل آموزش، تخصیص بودجه جداگانه برای زنان کارآفرین، تأمین زیرساخت‌های مناسب، تقدیر دولت از کارآفرینان نمونه و رقابت در بازارهای محلی و ملی عنوان نمودند.

یافته‌های تحقیق (Navaz (2009) راجع به «عوامل مهم در توسعه کارآفرینی زنان در روستای بنگلادش» نشان داد که از نظر ویژگی‌های فردی و روانی اغلب زنان کارآفرین، افرادی با اعتماد به نفس بیشتر نسبت به سایر زنان، واقع بین و آفریننده و افرادی با انرژی و انعطاف پذیر هستند.

(Sidhu and Kaur (2006) در تحقیقی با عنوان

استان قم بر اساس آخرین سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای جمعیت ۱۱۵۱۶۶۹ نفر بوده که از این تعداد ۱۰۹۵۸۷۱ مربوط به جمعیت شهری و ۵۵۸۰۱ نفر آن مربوط به جمعیت روستایی است و از این جمعیت روستایی ۲۵۲۷۲ نفر آن زنان روستایی هستند. با توجه به اینکه طرح ایجاد مراکز رشد و توسعه کارآفرینی زنان روستایی از طرف دفتر امور زنان روستایی و عشایری وزارت جهاد کشاورزی از سال ۱۳۸۶ در بسیاری از استان‌ها اجرا گردیده است و با توجه به نتایج مؤثر آن در ارتقاء و توسعه توانمندی‌های زنان روستایی استان قم و پیشرفت نسبی طرح در استان مذکور، ضرورت تحقیق بدیهی است. در کنار موارد فوق‌الذکر، با توجه به سیاست‌های کلان وزارت کار در دولت دهم مبنی بر توسعه کارآفرینی و آموزش‌های مهارتی، خلاقیت و کاهش تدریجی نرخ بیکاری به ۸/۵ درصد در پایان برنامه پنجم توسعه و نیز ماده ۸۰ برنامه پنجم توسعه (اشتغال) در راستای ایجاد اشتغال پایدار و توسعه کارآفرینی به خوبی بیانگر اهمیت موضوع است.

اهداف تحقیق

با جمع بندی مطالب مذکور هدف کلی تحقیق شناسایی الزامات توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی استان قم و اهداف اختصاصی نیز شامل موارد ذیل می‌باشد: بررسی میزان توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی استان قم؛ بررسی و شناسایی الزامات توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی استان قم.

مواد و روش‌ها

از آنجایی که هدف تحقیق شناسایی الزامات توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی استان قم می‌باشد، لذا این پژوهش بر اساس هدف از نوع

تحقیقات کاربردی و بر مبنای جمع آوری اطلاعات غیرآزمایشی (توصیفی) و از نوع پیمایشی به شمار می‌رود. ابزار عمده تحقیق پرسشنامه می‌باشد. جهت تدوین پرسشنامه ابتدا مبانی نظری موضوع با توجه به منابع و مراجع مربوطه مورد بررسی قرار گرفت، سپس با در نظر گرفتن نتایج مطالعات، پرسشنامه مقدماتی تهیه گردید و پس از اطمینان از روایی و پایایی آن و انجام اصلاحات لازم، پرسشنامه نهایی طراحی گردید. به منظور بررسی روایی ابزار تحقیق، پرسشنامه اولیه در اختیار اساتید راهنما، مشاور و متخصصان و صاحب‌نظران مرتبط با موضوع قرار گرفت که پس از انجام اصلاحات و اعمال نظرات، اعتبار پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. به منظور حصول پایایی ابزار تحقیق، پرسشنامه تأیید شده بین ۲۰ نفر از پاسخگویان توزیع گردید که پس از تکمیل و جمع آوری پرسشنامه، داده‌ها وارد نرم افزار SPSS شد و ضریب کرونباخ آلفا برای بخش‌های مختلف و همچنین کل پرسشنامه محاسبه گردید ($\alpha=0/92$) که بیانگر پایایی مطلوب ابزار تحقیق بود.

جامعه آماری تحقیق حاضر شامل ۵۰ نفر از زنان روستایی استان قم و ۲۷ نفر از کارشناسان دفتر زنان روستایی وزارت جهاد کشاورزی بودند که همگی ۷۷ نفر به صورت سرشماری مورد مطالعه قرار گرفتند.

متغیر وابسته تحقیق توسعه مهارت‌های کارآفرینی است که شامل مهارت‌های فردی، مدیریتی و فنی کارآفرینی می‌باشد و با ۱۶ گویه در قالب طیف ۵ گزینه ای لیکرت سنجیده شده است. از این رو همه گویه‌ها با هم جمع و مجدداً کد بندی شدند و از خیلی نامطلوب تا خیلی مطلوب طبقه بندی

از جدول توزیع فراوانی، درصد فراوانی، درصد تجمعی، نما و در آمار استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره بهره گرفته شد.

یافته‌ها

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که متوسط سن زنان روستایی مورد مطالعه در این تحقیق ۳۳ سال می‌باشد. جوان‌ترین آن‌ها ۲۱ سال و مسن‌ترین آن‌ها ۵۱ سال داشته‌اند و متوسط سن کارشناسان مورد مطالعه ۴۰ سال می‌باشد که جوان‌ترین آن‌ها ۳۵ سال و مسن‌ترین آن‌ها ۵۱ سال است. بررسی وضعیت تأهل پاسخگویان نشان می‌دهد که ۳۰ درصد از زنان روستایی با فراوانی ۱۵ نفر از زنان روستایی مجرد و ۷۰ درصد با فراوانی ۳۵ نفر متأهل هستند. همچنین ۲۲ درصد از کارشناسان با فراوانی ۶ نفر مجرد و ۷۸ درصد با فراوانی ۲۱ نفر متأهل هستند (جدول ۱ و ۲).

شدند. پاره ای از این گویه‌ها عبارتند از: داشتن پشتکار و مقاومت در کار، توانایی دوراندیشی در کار، درک و فهم رفتارها و توجه به روابط انسانی در محیط کار، مهارت در برقراری ارتباط و مذاکره، توانایی در تصمیم‌گیری برای حل یک مشکل، برنامه ریزی، مهارت تیم‌سازی و جلب همکاری در زمینه‌های مختلف، توانایی اداره تغییر و انتخاب مسیر مناسب و غیره.

متغیرهای مستقل تحقیق نیز عبارتند از: الزامات فردی با ۱۳ گویه (اعتماد به نفس، ریسک‌پذیری، انعطاف‌پذیری، خلاقیت و نوآوری، مسئولیت‌پذیری، دوراندیشی، پشتکار، رقابت‌پذیری، انگیزه، برخورد خوب با دیگران، حمایت‌های خانواده، استفاده از فرصت‌ها، تجربه قبلی). الزامات مدیریتی با ۹ گویه (آموزش، دانش مدیریتی، الگوهای نقش، کاهش مراحل اداری، توسعه فرهنگ کارآفرینی، محو یا کاهش تبعیض‌های جنسیتی، تخصیص بودجه مجزا برای کارآفرینی زنان، قوانین و مقررات کارا در زمینه حمایت از زنان کارآفرین، مشارکت زنان در تصمیم‌گیری) و الزامات فنی با ۵ گویه (به‌کارگیری فناوری، زیرساخت‌های فیزیکی، زیرساخت‌های اثربخش، ارزیابی محیط و شناسایی فرصت‌ها، مهارت تیم‌سازی). جمعاً ۲۷ گویه که در قالب طیف ۵ گزینه ای لیکرت سنجیده شده است، از این رو همه گویه‌ها با هم جمع و مجدداً کد بندی شدند و از خیلی نامطلوب تا خیلی مطلوب طبقه بندی شدند. در ادامه به منظور بررسی و اولویت بندی میزان اهمیت الزامات از آماره میانگین استفاده شد.

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از نرم افزار SPSS v16 استفاده شد. در آمار توصیفی

جدول ۱- توزیع فراوانی پاسخگویان (زنان روستایی) بر اساس وضعیت تأهل (n=۵۰)

وضعیت تأهل	فراوانی	درصد
مجرد	۱۵	۳۰
متأهل	۳۵	۷۰
جمع	۵۰	۱۰۰

نما: متأهل   میانه: متأهل

جدول ۲- توزیع فراوانی پاسخگویان (کارشناسان) بر اساس وضعیت تأهل (n=۲۷)

وضعیت تأهل	فراوانی	درصد
مجرد	۶	۲۲
متأهل	۲۱	۷۸
جمع	۲۷	۱۰۰

نما: متأهل   میانه: متأهل

نتایج حاصل از بررسی سطح تحصیلات پاسخگوها را دارا بوده‌اند، ۳۸ درصد دارای مدرک زیر دیپلم، ۴۰ درصد از زنان روستایی کارآفرین نشان می‌دهد، ۲۰ درصد دارای مدرک کارشناسی هستند که بیشترین فراوانی دارای مدرک کارشناسی ارشد می‌باشند (جدول ۳).

جدول ۳- توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس سطح تحصیلات (n=۵۰)

سطح تحصیلات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
زیر دیپلم	۱۹	۳۸	۳۸
دیپلم	۱۰	۲۰	۵۸
کارشناسی	۲۰	۴۰	۹۸
کارشناسی ارشد	۱	۲	۱۰۰
جمع	۵۰	۱۰۰	

نما: کارشناسی   میانه: دیپلم

۶۳ درصد از کارشناسان دفتر زنان روستایی وزارت جهاد کشاورزی دارای مدرک کارشناسی ارشد هستند که بیشترین فراوانی را دارند و ۳۷ درصد دارای مدرک کارشناسی هستند (جدول ۴).

جدول ۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس سطح تحصیلات (n=۲۷)

سطح تحصیلات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
کارشناسی	۱۰	۳۷	۳۷
کارشناسی ارشد	۱۷	۶۳	۱۰۰
جمع	۲۷	۱۰۰	

نما: کارشناسی ارشد   میانه: کارشناسی ارشد

بر اساس یافته‌های پژوهش ۸۰ درصد از زنان روستایی به گذراندن دوره‌های آموزشی در زمینه کارآفرینی اشاره داشتند و ۱۸ درصد از پاسخگویان نیز بیان داشتند که در دوره‌های آموزشی در زمینه کارآفرینی شرکت نکرده‌اند (جدول ۵).

جدول ۵- توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس دوره آموزشی (n=۵۰)

دوره آموزشی	فراوانی	درصد	درصد فراوانی
شرکت در دوره آموزشی	۴۰	۸۰	۸۱.۶
عدم شرکت در دوره آموزشی	۹	۱۸	۱۸.۴
بدون پاسخ	۱	۲	۱۰۰
جمع	۵۰	۱۰۰	

نما: شرکت در دوره آموزشی   میانه: شرکت در دوره آموزشی

بررسی فعالیت زنان روستایی نشان می‌دهد که ۳۲ درصد از زنان روستایی با فراوانی ۱۶ نفر در زمینه پرورش زنبور عسل فعالیت دارند که بیشترین فراوانی را دارا بوده‌اند. ۱۸ درصد به کشت گیاهان دارویی، ۲۰ درصد به کشت و تولید زعفران و ۲۸ درصد در زمینه سایر موارد از قبیل بسته بندی

خشکبار و پرورش دام و غیره فعالیت دارند. نتایج نشان می‌دهد ۵۶ درصد از زنان روستایی تجربه راه اندازی کسب و کار مستقل را داشته‌اند و ۴۴ درصد از پاسخگویان تجربه راه اندازی کسب و کار مستقل را نداشته‌اند (جدول ۶).

جدول ۶- توزیع فراوانی زنان روستایی بر اساس نوع فعالیت (n=۵۰)

نوع فعالیت	فراوانی	درصد	درصد معتبر
پرورش زنبور	۱۶	۳۲	۳۲/۷
کشت و فراوری گیاهان دارویی	۹	۱۸	۱۸/۴
تولید زعفران	۱۰	۲۰	۲۰/۴
سایر	۱۴	۲۸	۲۸/۶
بدون پاسخ	۱	۲	
جمع	۵۰	۱۰۰	

نما: پرورش زنبور عسل

خیلی نامطلوب تا خیلی مطلوب، یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که اکثریت افراد مورد مطالعه (۴۳/۴ درصد)، اعتقاد دارند وضعیت مهارت کارآفرینی زنان روستایی استان قم در حد مطلوب می‌باشد.

میانگین سابقه کار کارشناسان ۱۶ سال، کمترین سابقه ۱۰ سال و بیشترین سابقه ۲۶ سال می‌باشد. جدول شماره ۷ توزیع فراوانی وضعیت مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی استان قم را نشان داده است. با توجه به سنجش ۱۶ گویه در قالب طیف پنج گزینه ای لیکرت و کد بندی و طبقه بندی از

جدول ۷- توزیع فراوانی وضعیت مهارت کارآفرینی زنان روستایی استان قم (n=۷۷)

طیف ارزیابی	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
نامطلوب (۲۹-۴۲)	۳	۳/۹	۳/۹	۳/۹
متوسط (۴۳-۵۶)	۳۱	۴۰/۳	۴۰/۳	۴۴/۷
مطلوب (۵۷-۷۰)	۳۳	۴۲/۹	۴۳/۴	۸۸/۲
کاملاً مطلوب (۷۱-۸۴)	۹	۱۱/۷	۱۱/۸	۱۰۰
بدون پاسخ	۱	۱/۳		
جمع	۷۷	۱۰۰		

نما: مطلوب میانه: مطلوب

الزامات مدیریتی با توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۰/۹۹ وجود دارد، در حالی که بین متغیر الزامات فنی با توسعه مهارت‌های کارآفرینی رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۰/۹۵ وجود دارد.

برای آزمون فرضیات تحقیق از ضریب همبستگی پیرسون، استفاده شد، نتایج حاصل از آزمون همبستگی بین متغیرهای تحقیق و توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی طبق جدول شماره ۸ نشان داد، بین الزامات فردی و همچنین

جدول ۸- همبستگی بین متغیرهای تحقیق

ردیف	متغیرهای تحقیق	نوع ضریب همبستگی	r	p
۱	الزامات فردی	پیرسون	۰/۵۲۷**	۰/۰۰۰
۲	الزامات مدیریتی	پیرسون	۰/۳۵۴**	۰/۰۰۲
۳	الزامات فنی	پیرسون	۰/۲۸۴*	۰/۰۱۳

* = معنی داری در سطح ۰/۹۹ ** = معنی داری در سطح ۰/۹۵

برای پیش بینی توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی از رگرسیون چندگانه با استفاده از روش گام به گام استفاده شده است. الزامات فردی وارد معادله رگرسیون چند متغیره گردیدند، که این بدان مفهوم است که متغیر مزبور بیشترین تأثیر را در توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی داشته است. در این مرحله ضریب همبستگی برابر با $R = 0/527$ و ضریب تعیین برابر با $R^2 = 0/278$ و نیز ضریب تعیین تعدیل شده برابر با $R^2 Adj = 0/268$ محاسبه گردیده است و از طرف دیگر مقدار F حاصل از تجزیه واریانس برابر با $F = 27/756$ و سطح معنی داری آن برابر با $0/000 = p$ که در سطح کمتر از یک هزارم معنی دار می‌باشد؛ لذا با مشاهده ضریب تعیین می‌توان اظهار کرد که متغیر الزامات فردی به تنهایی ۲۶/۸ درصد تغییرات در متغیر وابسته یعنی توسعه مهارت‌های کارآفرینی در زنان روستایی را ایجاد نموده است (جدول ۹ و ۱۰).

جدول ۹- مراحل مختلف ورود متغیرهای مستقل در تحلیل رگرسیونی

مرحل	متغیر	R	R square	Adj R square	Std
۱	الزامات فردی (X_1)	۰/۵۲۷	۰/۲۷۸	۰/۲۶۸	۸/۴۶

جدول ۱۰- میزان تأثیر متغیر وارد شده در معادله رگرسیون

متغیر	B	اشتباه استاندارد B	Beta	T	Sig.
الزامات فردی (X_1)	۰/۷۸۹	۰/۱۵۰	۰/۵۲۷	۵/۲۶۸	۰/۰۰۰
عدد ثابت	۱۴/۵۴۸	۸/۲۶۶	-	۱/۷۶۰	۰/۰۸۳

بنابراین معادله خط رگرسیون بر اساس β به شرح زیر می‌باشد:

$$Y = 0/527 X_1 + \beta$$

بحث و نتیجه گیری

این تحقیق که با هدف شناسایی الزامات توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی استان قم صورت گرفته است نشان داد، داشتن پشتکار، پافشاری و مقاومت در کار، بیشترین مهارت و گویه‌های توانایی دور اندیشی در کار و مهارت درک و فهم رفتارها و توجه به روابط انسانی در محیط کار، در اولویت‌های بعدی قرار دارند.

از دیدگاه پاسخگویان جامعه آماری از میان ۱۳ گویه مربوط به اهمیت الزامات فردی در توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی، مصمم و قاطع بودن در تحقق بخشیدن به ایده‌ها، مهم‌ترین عامل در توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی و گویه‌های داشتن اعتماد به نفس و انگیزه در اولویت‌های بعدی قرار دارند.

نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر الزامات فردی و توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی نشانگر آن است که بین دو متغیر مذکور در سطح ۰/۱ درصد خطا رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. نتایج این پژوهش

محرط کار، در اولویت‌های بعدی قرار دارند. از دیدگاه پاسخگویان جامعه آماری از میان ۱۳ گویه مربوط به اهمیت الزامات فردی در توسعه

می‌افتد نشود و شخصاً عوامل فردی را تقویت نموده و مسیر کارآفرینی خود را بهبود بخشند. همچنین با توجه به اولویت بندی مهارت‌های کارآفرینی ضروری است یک کارآفرین برای موفقیت در کار خود پشتکار و مقاومت لازم را داشته باشد و با توانایی دوراندیشی که قدرت دیدن همه چیز پیش از به وقوع پیوستن آنها است، محیط کار خود را تحت کنترل درآورد و از آنجایی که محیط‌های کار زمینه‌های اجتماعی پیچیده‌ای هستند، درک و فهم رفتارها و روابط انسانی را مورد توجه قرار دهد.

با نتایج تحقیقات حسینی (۱۳۹۰)، آرمند و سلطانی (۱۳۸۹)، پاسبان (۱۳۸۸)، بهرامی و زمانی (۱۳۸۵)، جواهری و قضائی (۱۳۸۳)، هزار جریبی (۱۳۸۲)، Navaz (2009)، Lashgarara et al (2011)؛ Sidhu & Kaur (2006) مطابقت دارد.

نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون نشان داد با استفاده از روش گام به گام، متغیر الزامات فردی وارد معادله رگرسیون چند متغیره گردید.

در این گام متغیر الزامات فردی با مقدار $R^2 = 0/278$ = مهم‌ترین متغیر تأثیرگذار بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی می‌باشد، به طوری که این متغیر به تنهایی حدود ۲۶/۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته (توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی) را تبیین نموده است؛ و این بدان مفهوم است که متغیر مزبور بیشترین تأثیر را در توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی داشته است. البته مطمئناً عوامل دیگری نیز باعث توسعه مهارت‌های کارآفرینی می‌گردد که در این تحقیق مورد بررسی قرار نگرفته است. در تحقیق Lashgarara et al. (2011) تأثیر متغیر عوامل فردی در توسعه مهارت‌های کارآفرینی تأیید و گزارش شده است.

پیشنهادها

با توجه به نقش پر اهمیت الزامات فردی در تبیین واریانس متغیر وابسته و اولویت مذکور پیشنهاد می‌شود زنان روستایی کارآفرین استان قم در تحقق بخشیدن به دیدگاه‌ها و ایده‌های خود مصمم و قاطع باشند، با اعتماد به نفس صاحب انگیزه شده و محیط پیرامون خود را در جهت مثبت تغییر دهند و با پویایی‌های فکری مسیر مناسب را برای حل مسائل برگزینند و تسلیم زندگی و حوادثی که اتفاق

۱۰. هزار جریبی، ج. (۱۳۸۲). توسعه کارآفرینی و دانش آموختگان. فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، شماره ۳۰. صفحات ۱۵۹-۱۷۸. قابل دسترسی در سایت:

<http://www.sid.ir>

11. Choudhary, K. N. & Rayalwar, A. (2011). Opportunitites and challenges for rural women entrepreneurship in india. *Variorum Multi-Disciplinary e-Research Journal*, 1 (111), 1-4. Retrieved from

www.ghws.in/chariti/variorum

12. Farajolah hosseini, S. J., Mirdamadi, S. M., & Haj Hosseini Nejad, G. (2009). Extension and education factors influencing the success of entrepreneurship among rural women in northern Iran. *Research Journal of Biological Sciences*. 4(9), 967-973. Retrieved from

<http://www.medwellpublishing.com>

13. Jusoh, R. , Ziae, B. , Asimiran, S., & Kadir, S. A. (2011). Entrepreneur training needs analysis: Implications on the entrepreneurial skills needed for Successful entrepreneurs. *International Business & Economics Research Journal*. 10(1). Retrieved from <http://organized-change-consultancy.wikispaces.com/file/view/Entrepreneur>

14. Kibas, P. B. (2005). Rural entrepreneurship in Kenya: perception of women on entrepreneurship. Retrieved from

<http://sbaer.uca.edu/research/icsb/2005/paper110.pdf>

15- Lashgarara, F. , Roshani, N., & Omidi Najafabadi, M. (2011). Influencing factors on entrepreneurial skills of rural women (Ilam citys in Iran). *African Journal of Business Management* . 5(14), 5536-5540, Retrieved from <http://www.academicjournals.org/AJBM>

منابع و مأخذ

۱. آرمند، پ و سلطانی، ش. (۱۳۸۹). توسعه کارآفرینی زنان روستایی (چالش‌ها و فرصت‌ها). قابل دسترسی در:

<http://forum.p30pars.com>

۲. اسمعیل تبار، م. (۱۳۸۹). مهارت و کارآفرینی. نوشته شده در:

<http://alghalam.pershianblog.ir>

۳. بهرامی، ف و زمانی، غ. (۱۳۸۵). شایستگی‌های لازم برای اشتغال و ارتباط آن با موفقیت شغلی دانش آموختگان کشاورزی. *مجله جهاد*. سال ۲۶، شماره ۲۷۳، صفحات ۶۷-۷۹

۴. پاسبان، ف. (۱۳۸۸). نقش زنان کارآفرین در توسعه روستایی کشورهای در حال توسعه. قابل دسترسی در:

<http://sahnebahman.blogfa.com>

۵- پورقاسم، ف و حیدری، ع. و علی بیگی، ا. ح. (۱۳۹۰). استلزامات کارآفرینی روستایی در مسیر توسعه. قابل دسترسی در:

<http://www.civilica.com>

۶. جواهری، ف و قضاتی، س. (۱۳۸۳). بررسی تأثیر نابرابری جنسیتی بر کارآفرینی زنان در ایران. قابل دسترسی در:

<http://www.iransociology.org>

۷. حسینی، س. ن. (۱۳۹۰). چالش‌های فرا روی کارآفرینی زنان ایرانی. قابل دسترسی در:

<http://markaz-ejtemaee>

۸. فتحی و اجارگاه، ک. (۱۳۹۰). مهارت‌های کارآفرینی. (نوشته شده در سایت جاب پورتال).

<http://www.jobportal.ir>

۹. صابر، ف. (۱۳۸۵). راه‌های توسعه کارآفرینی زنان در ایران. چاپ سوم. تهران: انتشارات روشنگران و مطالعات زنان.

- 16- Mckeown, J. , Millman, C., Sursani, S. R., Smith, k., & Martin, L. M. (2006). Graduate entrepreneurship education in the United Kingdom. *Education and Training*. 48(8/9), 597-613. Retrieved from <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1583777>
- 17- Navaz, F. (2009). Critical factors of women entrepreneurship development in rural Bangladesh. The (BDRPS) Bangladesh Development Reserch Working Paper Series Retrieved from <http://.bangladeshstudies.org/files/WPS-no5>
- 18- Sidhu, K., & Kaur, S. (2006). Development of entrepreneurship among rural women. The: *j.soc.sci*. 13(12),147-149. Retrieved from <http://www.krepublishers.com>
- 19- Tarakeswara Rao, S., Tulasi Rao, G., & Suri Ganesh, P. (nd). Women entrepreneurship in India. Retrieved from <http://joc.hcc.edu.pk/articlepdf>
- 20- UNIDO.(2003). A path out of poverty. Developing rural and women prenuership Retrieved from www.unido.org/en/doc/13220